

Asia: VN/21868/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi alueellisen opintolainahyvityksen kokeilusta sekä tuloverolain 92 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan näkemykset esityksen tavoitteista ja vaikutuksista

Sodankylän kunta pitää hallituksen esitystä tärkeänä osaajapulaa vähentävänä sekä elinvoimaa ja veto- ja pitovoimaa edistävänä toimena. Esityksen tavoitteena on, että opintonsa päättävät korkeakouluopiskelijat saisivat tietyin edellytyksin hyvityksen opintolainastaan asuessaan ja työskennellessään kokeilukunnassa.

Esityksessä on kuitenkin useita kohtia, jotka loisivat toteutuessaan epätasa-arvoa ja vastakkainasettelua Itä- ja Pohjois-Suomen saman tyyppisten kuntien välillä sekä vääristäisi elinvoiman vahvistamisen toimenpiteitä.

Kokeilu kohdistuisi 25 kuntaan Itä- ja Pohjois-Suomessa. Lapista mukaan esitetään Savukoskea, Pelkosenniemeä, Sallaa, Kemijärveä ja Posiota. Sodankylän kunta täyttää harvaan asutun alueen lähtökohdat kattavasti. Esimerkiksi

- kunta on kansallisesti merkittävä, sillä täällä sijaitsee Suomen luonnon merkittäviä aineellisia ja aineettomia raaka-aineita
- etäisyydet ovat pitkiä
- väestö vähenee ja vanhenee
- huoltosuhte heikkenee ja palvelut ovat keskittyneet pitkään
- osaavan työvoiman saatavuus ja pitovoima esimerkiksi kaivoksissa, sosiaali- ja terveysalan työpaikoilla ja sivistyspalveluissa ovat merkittävänä haasteina.

Lisäksi asuntopula vaikuttaa Sodankylässä työvoiman saatavuuteen. Kunta pyrkii tukemaan asuntorakentamista osana strategiansa toimeenpanoa ja elinvoimansa vahvistamista.

Kokeilukuntia valittaessa on ensiarvoista ottaa huomioon, että Lapin maakunnan kunnat täyttävät harvaan asuttujen alueiden lähtökohdat. Myös Lapin kaksi maakuntakeskusta – Rovaniemi sekä Kemi-Tornio – täyttävät lähtökohdat monella tapaa. Keskuksissa tuotetaan oleellinen osa Suomen bruttokansantuotteesta ja sen kautta hyvinvoinnin perustasta, joten on perusteltua, että koko Lapin maakunta kuuluisi kokeiluun. (ks. Valtiosääntöasiantuntijan tuorein arvio: Norjan malli vero- ja lainahelpotuksista olisi Lapissakin mahdollista (yle.fi))

Osaajapula on koko Lapissa suuri. Esityksessä tuodaan esille Lapin kuntien osalta, että elinvoima on kehittymässä parhaiten asutun maaseudun kunnista, mutta niissä korkeasti koulutettujen osuus työllisistä on huomattavasti koko maan keskiarvoa alhaisempi. Kyseessä onkin Sodankylän kunnan alueella työmarkkinoiden kohtaanto-ongelma, kun korkeakoulutetuista, kuten insinööreistä ja opettajista, on pula – työpaikkoja on, mutta osaajia ei saada. Tämä on konkreettinen ja selvä elinvoimaisuuden kehittymisen haaste sekä kasvun este.

Kokeilu esitetään toteutettavaksi vuosina 2023-2026. Yhtäältä tämä on liian lyhyt aika toimenpiteiden vaikutusten saamiseksi ja pitkän aikavälin vaikuttavuuden todentamiseksi. Toisaalta toiminta- ja turvallisuusympäristön muutokset tapahtuvat nopeasti kerrannaisvaikutuksineen, joten kokeilu-aika neljävuotisena tai pidempänä johtanee harvaan asuttujen alueiden eri-arvoistumiseen, jos kokeilukuntia on esitetyn mukaisesti 25. Tämä ei myöskään palvele esityksessä kuvattua verrokkikunta-ajatusta, vaan verrokkikunnat pitäisi valita esimerkiksi kasvukeskusten kehyskunnista, jotka täyttävät harvaan asuttujen alueiden lähtökohtia.

Kokeilun pitää edistää Suomen hyvinvoinnin rakentamista harvaan asuttujen kuntien lähtökohdista tasapuolisesti.

Sodankylän kunta näkee, että kunnan pitää olla mukana kokeilussa.

2. Lausunnonantajan näkemykset lakiehdotuksista ja säännöskohtaisista perusteluista

Lakiehdotukset ja säännöskohtaiset perustelut ovat tarkoituksen mukaisia, kunhan 1.-kohdassa esille tuodut epätasa-arvoa ja vastakkain asettelua luovat kohdat poistetaan lakiehdotuksesta ja sen perusteluista.

Tuloverolain 92 § väliaikainen muuttaminen on perusteltua.

3. Lausunnonantajan yleiskommentit esityksestä

Esityksessä viitataan työ- ja koulutusperäiseen maahanmuuttoon, jonka näkymistä esityksessä olisi hyvä vahvistaa niin, että opintolainahyvitys olisi pitovoimatekijä. Suomi, Lappia ja Sodankylä sen osana, tarvitsee työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa yhteisen hyvinvointimme ylläpitämiseksi ja rakentamiseksi.

Sodankylän kunta ehdottaa kokeilun alueen laajentamista 1.-kohdassa mainituin perustein. Esityksessä arvioidaan alueellisen opintolainahyvityksen saajien määräksi noin 672 henkilöä. Tämä on osaajapulaan nähden pieni määrä. Saajien määrän laajentaminen kaksikertaiseksi lisäisi kokeilun vaikuttavuutta ja olisi perusteltua myös työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton lisäämiseksi kokeilukuntiin. Vastaavasti määräraha olisi kaksinkertaistettava, joka on pieni lisäys valtion tulo- ja menoarvioon vuodelle 2023.

Kokeilun ja siihen kohdistettavan määrärahan vaikutukset ovat yhdessä toteuttaen kokeilukuntien kautta koko Suomen etu, ja hallituksen esitys on kannatettava Sodankylän kunnan lausunnossaan kuvaamin huomioin, muutosehdotuksin ja perusteluin.

Miettunen Anni
Sodankylän kunta